

FEKETE FŰ

regényrészlet

Ilia Mihálynak

Móricz János tekintetes úrnál álltam szolgálatba. Özvegymesterember, kovács. Egy külön kis cselédszobában lakom, végre nem a vagonban kell nyomorognom. Károly protezsált be hozzám, ajánlólevél híján azonban valamivel olcsóbb bérrel kezdtem. A tekintetes úr elégedett volt velem, egy hónap után béremelést kaptam.

Idővel vettem észre, hogy a tekintetes úr süket. Épp egy patkót vett elő a műhelyében, amikor az ebédre hívtam. Az öreg csak nézte, nézte a patkót, mintha aranyból volna. Hangosabban szóltam, ám se kép, se hang. Párszor leellenőriztem, valóban süket-e, szerbül szóltam hozzá, ám mintha mi sem történt volna, bólogatott és bólogatott.

Egy téli estén, a vacsora után megkért, üldögéljek vele a kandalló előtt. Azt hittem, rájött a hoppáré, kanosra itta magát. Ám semmi ilyesmi, csendben ücsörögtünk a ropogó tűz előtt. Majd mesélni kezdett a tápai őseiről, a fiséerekről, a nagy halaikról, amiket fogtak, hogy ő megsajnálta azokat a halakat, idővel nem is tudott már enni belőlük, ezért lett inkább kovács. Fölcsillant a szeme, amikor arról kezdett mesélni, hogyan ismerkedett meg a feleségével, Eckert Júliával. A háborúban elveszítette a fiát, nemsokára rá a feleségét elvitte a kolera, a vele együtt öregedő barátai is sorra meghalnak. Fölállt, majd előkotorta a szekrényből a családi albumát. Szertartásos mozdulattal lapozott bele, a fényképeken, dagerrotípiákon ismeretlen ala-

kok tűntek elő. A házassági fényképeken a nők mereven bámultak maguk elé, mintha bírósági végzés előtt lennének. Ám Móricz felesége, Júlia a kivételek közé tartozott, szép, természetes tartása volt.

„Maga biztos észrevette, hogy süket vagyok.”

Megsimogatta az albumát.

„Másokkal szemben én egyáltalán nem rajongtam a háborúért, egyedül a fiam sorsa érdekelt.”

Elhallgatott egy pillanatra, a táncoló lángokat bámulta.

„Valahol a galíciai fronton nyoma veszett.”

Magához ragadta a tűzkaparót, igazított a fahasábokon.

„Nem bánom, hogy nem hallom többé az ostoba külvilágot. Egyetlen hírt várok csupán”, a tűz föllángolt, ő pedig visszahuppant a hintaszékébe.

„Most maga következik. Amiatt ne aggódjon, hogy süket vagyok.”

Rám nézett, hosszú, ősz szemöldöke a szemébe lógott.

„Hát, hol is kezdjem...”, kezdtem akadozva. Nem voltam fölkészülve rá, hogy egy idegennek gyónjak. Szerbre váltottam, úgy nem tud majd olvasni a számról.

Az elején nem mindig találtam a pontos szót, kevertem a magyart a szerbbel, sőt néha német szavak is fölbukkantak.

Minden este meséltünk egymásnak, lomtalanítottuk a kopott bútorainkat. Közben kortyolgattuk a finom, meleg mentateát.

„Rođena sam u Kovilju, znate, blizu Újvidéka.”, ismételtem meg többedik alkalommal, amikor a származásomról faggatott. „Majka mi je rano umrla. Ne znam šta je sa mojim ocem, ni sa bratom. Ne mogu da se vratim, nikada više me neće primiti nazad. Ja sam za njih obična kurva.”

Beleiszom a teámba, télen nincs is jobb, jobban alszom tőle. Az öreg úr is belekortyol a sajátjába.

„Ich bin...”, elakadok, nem találtam a megfelelő szót.

„Nyugodtan mondja a saját nyelvén”, vágott közbe a tekintetes úr. „Vagy, ha úgy érzi, le is írhatja egy papírra. Ám én jobban szeretem, ha mesél.”

Móricz olykor hangosan fölnevetett egy-egy pikáns részleten, főleg, amikor a miniszterekről árultam el egy-egy csalafintaságot. Csodálkoztam, hogy foghatja fel süketen a szerb szavakat, mik voltak az árulkodó jelek.

A kémkedésről is szót ejtettem, az öreg ráncolta a homlokát, nem értette, mire célzok. Valójában magam is összezavarodtam, amikor hol a szerbeknek, hol a magyaroknak súgtam. Az lenne a legjobb, ha az egész históriát kitörölhetném a fejemből.

Többször azon kaptam magam, hogy egy másik világról fantáziálok, amelyben olyan vagyok, mint egy kilencéletű macska.

Amikor szóba került Bálint, hevesen lüktetett a halántékom. Móricz megért, írjam le a nevét, hátha tud róla valamit.

„Ugyanabban a hajóban evezünk”, sóhajtott.

Fáradtan tettem a bögrémet a dohányzóasztalkára.

Mindketten szótlánul bámultuk a tüzet. Gyerekkoromban azt képzeltem, minden a tűzből keletkezett. A Föld szívében tűzmag ég, belső Nap, engem is az éltet. Körülöttem minden pusztul, egyedül ez a belső Nap nem hamvad el. Amikor meghalok, egyesülök a lángjaival.

Napjaim mosásból, főzésből, takarításból, piacozásból és az elmaradhatatlan esti mesélésekből álltak. Gyakran lapoztam föl az újságokat, nem annyira a hírek miatt, hanem Bálint nevét keresem, hátha említik valahol. Móricz ugyanígy nyomoz a fia után a lapokban.

Legszívesebben a Szt. István téren sétálok. Gyönyörű víztorony ékíti, olyan, mint egy sikkes madám. Esténként többször látok a környékén olcsó utcalányokat. Inkább nappal, piacozás után járok ott, a tér valamelyik padján üldögélek.

Egy délelőtt csodák csodájára Avranov tamburázott a víztorony előtt.

Maga elé tette a kalapját, a járókelők pedig dobtak neki pár forintost. Oda-mentem hozzá, én is adtam neki aprót.

„Oh, Róza lady, kiszdihand!”, üdvözölt.

„Etelka a nevem.”

Kacsintott, majd belevágott a nótájába.

*Láttam egy nőt, reggelig sírót,
Láttam egy nőt, reggelig bírót,
Síróval vele sírtam,
A bíróval – sírtam,
Ő bírta... de én már
nem bírtam.*

Az összegyűlt népség jóízűen kacagott. Amikor szétszéledtek, kifaggattam Avranovot a szabadkai életről.

„Nagy ott most az ellenőrzés, sok a betegség.” Megdörzsölte a tenyerét.
„Mire kíváncsi?”

„Kovács Bálintről hallottál-e valamit?”

„Kovács... Kovács...”

„Bálint.”

„Sajnos, nem emlékszem rá.”

Előveszek két koronát, a zsebébe teszem, ő meg a homlokához csap.

„Az a fosós tizedes, ugye?”

Bólintottam.

„Holnapra kiderítem.”

Aznap alig bírtam magammal, összetörtem pár tányért idegességemben. Szerencsére Móricz süket, így nem hallotta és nem is számolta meg őket. Az esti teázgatás alatt végig Bálintről meséltem. Annyira belelovaltam magam, hogy észre sem vettem, az öreg már régóta horkol a hintaszékében.

Másnap reggel elővettem a kosarat a piacozáshoz.

„Megint? Nem volt tegnap?”, csodálkozott Móricz.

„De, de, csak elfelejtettem répát venni a mai leveshez”, hadarom izgatottan.

„Menjen el a katonaügyosztályra is, annyi most a kérés, nehogy megfélekezzenek a miénkről.”

Az én katonaügyosztályom a cigány Avranov, sokkal előbb szerzi be az információkat a slampos magyar hadseregnél.

A Szt. István téren kalapozott. Beültünk az egyik kávézóba.

„Melyiket mondjam előbb, a jót vagy a rosszat?”, méricskért a tekintetével.

Előkotortam a koronást.

„Legyünk túl a rosszon.”

„Fogságba esett.”

„Hol?”

„Belgrád alatt.”

„Él még?”

„Úgy hírlík.”

Az asztalra csaptam.

„Úgy hírlík? Miféle információ ez!”

„Ssss...”

Kinyújtotta a tenyerét, beletettem a másik koronást.

„Folyamatban van a fogolycsere, nemsokára hazakerül.”

„Ah!”

Mosolyra húzta a száját.

„Bože moj! Bože moj!”, hajtogattam. „Utána tudsz járni?”

„Hát persze, drága Róza, bocsánat, akarom mondani, drága Etelka.”

„Holnap is itt lesz a téren?”

„Nem, de este megtalál a Jatatában.”

„Hol?”

„Vége a kalandos életnek, mi?”

„Jata-micsoda?”

„Más nevén Angyal-ház. Holnap különös műsor lesz, javaslom, jöjjön el, este tízkor kezdődik, éjfélig tart.”

„De hát én már nem...”

„Tudom, tudom, megtért, ám a holnap esti műsort ne hagyja ki.”

Összeszedtem magam.

„Hol találom?”

„Elindul szépen a Boldogasszony sugárúton, betér a Liliom utcába, aztán ott, ahol a vasút kanyarodik, a híd közelében.

„Címe?”

„Bánomkert sor hét.”

Másnap este teázás közben nem kotyogtam ki a tekintetes úrnak, hová készülök. Még a végén megtiltja a kimenőt.

Miután a tekintetes úr végre-valahára elaludt, én fölvettem a topánkámat, a szép ruhámat, és nekivágtam az éjszakának. A férfiak meg-megfordultak utánam az utcán, a Szt. István téren füttyögték is.

Belebotlottam egy rendőrbe. Elkérte az okmányomat.

„Kiszdihan! Hová-hová egyedül ilyen későn?”

„Az indóház térre megyek, egy ismerősömet keresem föl a menekültvagyonban.”

„Hm... hm... Sipos Etelka, Szabadka... Maga is átjött?”

„Muszáj volt, biztos úr.”

„És ki fogja visszafoglalni Délvidéket, amit a gané szerbek elraboltak?”

Morcosan adta vissza az okmányomat.

„Az egész a mocskos zsidók machinációja. Hol voltak, amikor a magyar bakák a harctereken pusztultak? Bankjaikban számolták a dollárt. Bűdös kurvák!”